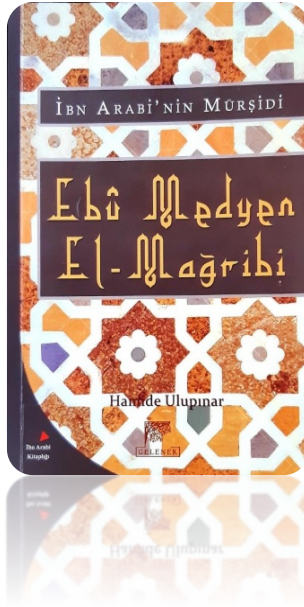

İbn Arabî'nin Mürşidi Ebû Medyen el-Mağribi

İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2013, 296 Sayfa.

Meltem Özdemir*

Kitap, Hamide Ulupınar'ın Prof. Dr. Dilâver Gürer danışmanlığında kaleme aldığı doktora tezinin basılmış halidir. Eserin konusu, Kuzey Afrika tasavvufunun şekillenmesinde ve gelişim seyri içerisinde en etkili isim ve “Mağrib’in Şeyhi” unvanıyla anılan Ebû Medyen’in (ö. 594/1197) hayatının, tasavvufi görüşlerinin ve kendisine nisbet edilen Medyeniyye tarikatının incelenmesidir. Yazarın bu konuyu tercih etmesinin nedeni, Kuzey Afrika tasavvufunun ser-halkası kabul edilen, İbn Arabî üzerinde derin tesirler bırakan Ebû Medyen’in manevi dünyasını anlamak ve keşfetmektir. Öte yandan Ebû Medyen ve Medyeniyye tarikatıyla ilgili yeterli çalışmanın bulunmaması da konunun tercih edilme nedenleri arasındadır.

* Tasavvuf Tarihi Uzmanı, m.meltemozdemir@hotmail.com

Eser, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Eserin giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve kavramsal çerçevesi sunularak araştırmanın genel seyri hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca araştırmada istifade edilen kaynaklar kısaca tanıtılmış, kullanılan nüshalar izah edilmiştir. Yine bu bölümde Ebû Medyen'in hayatının ve tasavvuf anlayışının arka planını görebilmek adına yaşadığı coğrafyanın koşulları (siyasî, dinî ve tasavvufî) ortaya konulmuştur.

"Ebû Medyen El-Mağribî" başlıklı birinci bölümü yazar, üç kısım halinde düzenlemiştir. Birinci bölümün ilk kısmında Ebû Medyen'in ismi, unvanları, doğumu, çocukluğu, ailesi, vefatı, ilim tahsili, tasavvufa intisap süreci, şeyhleri hakkında bilgi verilmiştir. Ebû Medyen'in hayatıyla ilgili bilgiler, yer yer anılarından ve menkıbelerinden örnekler sunularak zenginleştirilmiştir. Yazar, Ebû Medyen'in şeyhlerini tanıtırken kaynaklarda yer alan bilgiler ölçüsünde hem hayatlarını hem tasavvuf anlayışlarını hem de Ebû Medyen'e olan etkilerini dile getirmiştir. Ebû Medyen'in hayatıyla ilgili ihtilafli meseleler eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmış, karşıt görüşler aktarıldıktan sonra yazar gerekçesiyle birlikte görüşünü belirtmiştir.

Birinci bölümün ikinci kısmında, Ebû Medyen'in halifelerinin, müritlerinin/öğrencilerinin hayatları, şeyhleriyle olan münasebetleri ekseninde sunulmaktadır. Ebû Medyen'in en ünlü öğrencisi İbn Arabî ise bu başlıkta zikredilmemiştir. Yazarın ifade ettiği üzere, Ebû Medyen ile İbn Arabî'nin fiilî olarak görüşmemesinden dolayı İbn Arabî kitabın ilerleyen sayfalarında ayrı bir başlıkta ele alınmaktadır. Yine bu kısımda, Ebû Medyen'in eserleri; eserlerin muhtevası, kütüphanelerde bulunan nüshaları ve şerhleri tanıtılmıştır.

Birinci bölümün üçüncü başlığında Ebû Medyen'in Kuzey Afrika tasavvufuna etkisi değerlendirilmektedir. Ebû Medyen'in öğretilerinin geniş topraklara yayılmasında müritlerinin/halifelerinin rolleri anlatılmış, özellikle bu rolde büyük bir payı bulunan Ebu'l-Hasan eş-Şâzili'nin mürşitleri üzerinde önemle durulmuştur. Ebû Medyen ile İbn Arabî'nin yüz yüze görüşüp görüşmediği meselesi bu bölümde ele alınmıştır. Yine Ebû Medyen'in İbn Arabî üzerindeki tesirinden bahsedilmiş, İbn Arabî'nin şeyhine olan derin hürmeti ve muhabbeti menkıbelerle birlikte dile getirilmiştir. Yazar, bu hürmeti anlatırken İbn Arabî'nin eserlerinden de yararlanmıştır. Zira İbn Arabî, eserlerinde özellikle de el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye'de şeyhi Ebû Medyen hakkında çeşitli bilgilere yer vermektedir.

İkinci bölümde Ebû Medyen el-Mağribî'nin tasavvufî görüşleri ele alınmıştır. Bu bölümde Ebû Medyen'in *el-Akîde*, *Ünsü'l-Vahîd ve Nüzhetü'l-Mürîd*, *Bidâyetü'l-Mürîd*, *Dîvan* adlı eserlerinden yola çıkılarak tasavvufî anlayışı tasnif edilmiş ve açıklanmıştır. İlk kısmın hemen öncesinde Ebû Medyen'in hem zahirî hem batınî ilimlerdeki maharetini, ilme olan rağbetini izah eden bir girişe yer verilmiştir. Burada Ebû Medyen'in tasavvufî şahsiyetinin daha iyi anlaşılması adına hakkındaki rivayetler de aktarılmıştır. Ebû Medyen'in tasavvufî görüşleri; tasavvufî ahlâkla ilgili kavramlar, seyr u sülûkla ilgili kavramlar, mârifet ve varlıkla ilgili kavramlar şeklinde üç bölümde ele alınmıştır. Bu bölüm Ebû Medyen'in tasavvuf anlayışını, Kuzey Afrika tasavvuf anlayışının temel argümanlarını ve fikirleriyle İbn Arabî'ye nasıl yön verdiğini ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

“Medyeniyye Tarîkati” adlı üçüncü bölüm, üç kısım halinde hazırlanmıştır. Birinci kısımda Medyeniyye tarikatının kuruluşu, yayılışı, zamanla mensuplarının azalmasının nedenleri anlatılmıştır. İkinci kısımda ise Medyeniyye tarikatının silsilesi verilmiş ardından kronolojik sıra gözetilerek kolları incelenmiştir. Elde edilen bilgiler neticesinde kollar, kurucuları ve özellikleriyle tanıtılmıştır. Ayrıca kolların Medyeniyye tarikatına dayandırılması hususunda kaynaklarda yer alan yanlış bilgiler düzeltilmiştir (s. 214, 220, 225).

Üçüncü bölümün son kısmında ise Medyeniyye tarikatının usulü ve ilkeleriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. İbn Arabî'nin eserlerinden hareketle kaleme alınan bu bölümde Medyeniyye'ye intisap etmek isteyenlerin takip edeceği yol belirtilmiştir. Bir mürşit olarak Ebû Medyen'in müritlerin eğitimi konusunda nasıl bir yol izlediği dile getirilmiş, eğitime verdiği önem vurgulanmıştır. Kitap, Ebû Medyen'in eserlerinden özellikle kasidelerinden örneklerin yer aldığı “Ekler” bölümüyle son bulmaktadır.

Eser, fikirleri ve şahsiyetiyle Mağrip'te derin izler bırakmış, “Mağrib'in Şeyhi” unvanıyla tanınan Ebû Medyen'in düşünce dünyasını anlamak, Medyeniyye tarikatını tanımak adına kapsamlı bilgiler içermektedir. Bu bağlamda eser, literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Akademik bir üslupla kaleme alınan eserin tasnif biçimi, özellikle Ebû Medyen'in tasavvufî görüşlerini anlamak adına okuyucuya yardımcı olmakta, eseri daha anlaşılır kılmaktadır. Ayrıca eserde kullanılan kaynakların çeşitli ve zengin olması, eserin nitelikli ve uzun araştırmalar sonucunda ortaya koyulduğunu göstermekte, eseri daha kıymetli bir hale getirmektedir. Eserin, Kuzey Afrika tasavvufu, Ebû Medyen ve Medyeniyye tarikatının kolları, Şâziliyye tarikatı ve kolları hakkında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara kaynaklık edeceğini düşünmekteyiz.